

лизації и интеграції.

Источники и литература

1. Міжнародна економіка / под ред. Румянцева. – К.: Университет им. Т. Шевченко. Знання – Прес, 2003. – 450 с.
2. Всесвітнє господарство: політико-економічні проблеми. – Луцьк, 1999. – 280 с.
3. Друзин Я.С. Мировая экономика на финише века. – Минск, 1997. – 360 с.
4. Овчинников Г.П. Международная экономика. – С-Пб., 1998. – 560 с.
5. Портер М. Конкурентоспособность национальных экономик. – М., 1993. – 780 с.
6. Линдерт П. Экономика мирохозяйственных связей. Пер. с англ. – М., 1997. – 380 с.

Грудзевич Я.В., Заставна З.М.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ ДОВІРИ НАСЕЛЕННЯ ДО БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Із здобуттям Україною незалежності розпочався одночасно і процес формування банківської системи. Згідно із Законом України “Про банки і банківську діяльність” “Банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, що створені та діють на території України” [6]. Отже, Національний банк, який знаходиться на першому рівні побудови банківської системи України виконує функції притаманні центральному банку усіх розвинутих країн. Основною з яких є забезпечення стабільності грошової одиниці України [6], а також відповідно до розроблених Радою НБУ засад грошово-кредитної політики визначає та проводить грошово-кредитну політику, здійснює емісію грошей, виступає кредитором останньої інстанції, “банком банків” та ряд інших [6]. Виконуючи усі ці функції та проводячи грошово-кредитну політику Національний банк, на нашу думку, одним із головних завдань до банків другого рівня ставить вимогу збільшення довіри населення до банківської системи України. Низька довіра суспільства до влади, що мала місце протягом чотирнадцяти років, і яка знижувала довіру до банків, на нашу думку, суттєво стримувала розвиток банківської системи. На сьогоднішній день довіра до банківських установ постає надзвичайно актуальною та цікавою темою для дослідження, яке аналізують багато науковців, працівників та керівників банків таких, як З.Г.Ватаманюк, А.М.Мороз, М.І.Савлук, Т.С.Смовженко, Я.В.Грудзевич, В.І.Огієнко, Т.О.Раєвська та інші.

Ставлення суспільства та влади до банківської системи сьогодні неоднозначне. З одного боку, постійно відчувається її необхідність з іншого – якість роботи банків, за відгуками клієнтів, ще не в повній мірі відповідає світовим стандартам, а переважна більшість населення країни з об’єктивних та суб’єктивних причин так і не користується в повній мірі банківськими послугами. Незважаючи на це відчутний позитив із приводу темпів зростання капіталізації й обсягів кредитування, нарощення депозитів населення, але все ще залишається багато нарікань суспільства на ряд проблем у функціюванні банківського сектора, зокрема таких як, законодавче неврегулювання окремих питань діяльності банків, недодержання працівниками банків банківської таємниці, можливості введення оподаткування відсотків за вкладами та інші. Яка ж із цих оцінок видається більш об’єктивною? Що потрібно для підвищення конкурентоспроможності українських банків, підвищення довіри до них серед населення, а також зміцнення і підвищення ролі в економічному зростанні країни?

Як відомо, будь-який продукт або предмет на споживчому ринку перевіряється перш за все терміном перебування на ньому, тобто надійністю, стабільністю, пристосуванням до різних економічних перипетій, які відбуваються у державі, згодом якістю та спектром послуг, індивідуальним підходом до кожного клієнта і т.д. Щоб проаналізувати ставлення суспільства до банківських установ, на наш погляд, слід розпочати саме з цих показників (див.таб. 1).

Отже аналіз діяльності банківської системи з 2001 року до 2004 показує, що відбувається так би мовити її асинхронний розвиток, тобто кількість зареєстрованих банківських установ зменшується, в той самий час як число фактично діючих зростає, причому кількість банків, які вилучаються з Державного реєстру банків також зменшується [2].

Це можна пояснити зокрема вдосконаленням нормативно-правової бази Національного банку України щодо регулювання банківських установ, зокрема змінами капіталізації банківських установ (розподіл НБУ банків на чотири групи – найбільші з активами понад – 2,0 млрд.грн., великі – від 900 млн.грн. до 2,0 млрд. грн., середні – понад 300 млн.грн., малі – до 300 млн.грн.), диференціації резервування в залежності від депозитної політики банку, а також вираженою політикою діяльності кожного банку.

Таблиця 1. Основні показники діяльності банків України на 1 грудня 2004 року*

№	Показник	01.01. 2001	01.01. 2002	01.01. 2003	01.01. 2004	01.12. 2004
1	Кіл-ть зареєстрованих банків	195	189	182	179	182
2	Вилучено з Державного реєстру банків	9	9	12	8	3
3	К-ть банків, що перебувають у стадії ліквідації	38	35	24	20	20
4	К-ть діючих банків	153	152	157	158	160
4.1.	із них: з іноземним капіталом	22	21	20	19	19

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ ДОВІРИ НАСЕЛЕННЯ ДО БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

4.2.	у тому числі з 100 % іноземним капіталом	7	6	7	7	7
5	Частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків, %	13,3	12,5	13,7	11,3	9,7

* Таблиця складена за матеріалами Бюлетеня Національного банку України. – 2005. – №2.

Останнє можна пояснити тим, що у 2004 році більшість банків працювали відповідно до вимог споживчого ринку та економічної ситуації, яка складалась у державі застосовуючи інструменти притаманні саме такій політиці, на відміну від 2001 році коли спостерігалось спонтанне вирішення будь-якої ситуації, застосування неперевіраних теоретичних інструментів на практиці, що підтверджується такою кількістю вилучених з Державного реєстру банків (2001 р. – 9, 2004 р. – 3) та кількістю банків, що перебували у стадії ліквідації (2001 р. – 38, 2004 р. – 20).

Наступне на чому слід зосередити увагу це на підвищенні довіри населення до банків, іншими словами на прозорій фінансовій діяльності і активній депозитній політиці яку проводять банківські установи України. Як відомо, кошти населення відіграють на сучасному етапі найважливішу роль у формуванні ресурсної бази банків, але нажалі на сьогодні сума вкладів фізичних і юридичних осіб у банках продовжує залишатись недостатньою для задоволення кредитного та інвестиційного фінансування економіки, значна кількість рахунків українських громадян відкрита в іноземних банках, які аж ніяк не працюють на вітчизняну економіку [4]. Така ситуація склалась по ряду причин.

Залучення коштів банками в першу чергу пояснюється здійсненням активних операцій, зокрема кредитування та інвестування. Як відомо, в пасивах банку на зобов'язання припадає 70-80%, а на капітал – 20-30% (див. таб.2).

Таблиця 2. Пасиви банків на 1 грудня 2004 року*

№	Показник (млн.грн.)	01.01. 2001	01.01. 2002	01.01. 2003	01.01. 2004	01.12. 2004
1	Пасиви, всього	37129	47591	63896	100234	133264
2	Балансовий капітал	6507	7915	9983	12882	17159
2.1.	У тому числі: статутний капітал	3671	4573	5998	8116	10754
2.2.	частка капіталу в пасивах, %	17,5	16,6	15,6	12,9	12,9
3	Зобов'язання банків	30622	39676	53913	87352	116105
3.1.	у тому числі: суб'єктів господарювання	13071	15653	19703	27987	40824
3.1.1.	із них строкові кошти	2867	4698	6161	10391	14754
3.2.	Вклади фізичних осіб	6649	11165	19092	32113	42369
3.2.1.	із них строкові вклади	4569	8060	14128	24861	33325
3.3.	частка зобов'язань у пасивах, %	82,5	83,4	84,4	87,1	87,1

* Таблиця складена за матеріалами Бюлетеня Національного банку України. – 2005. - №2.

Проводячи аналіз даних видно, що пасиви банків щороку зростають (у 2001 році – 37129 млн.грн., а у 2004 році – 133264 млн.грн.) і це відбувається в основну за рахунок зобов'язань банку, які у 2004 році у порівнянні з 2001 роком збільшилися на 3,8% склали 87,1% від усіх пасивів банку, в той час коли частка капіталу у 2001 році становила 17,5%, то у 2004 році вона значно скоротилась і склала лише 12,9%. Аналіз безпосередньо зобов'язань банків, показує, що якщо у 2001 році навпаки вже зобов'язання суб'єктів господарювання у порівнянні з вкладами фізичних осіб були більшими у 1,96 рази, то на 01.12.2004 року вклади фізичних осіб стали більшими за зобов'язання перед суб'єктами господарювання у 0,96 рази, що свідчить про збільшення довіри фізичних осіб до банків України [5].

Про цей же факт свідчить і залучені депозити, які відповідно до класифікації Національного банку України поділяються на п'ять груп: 1) до 31 дня (місяць); 2) від 32-92 днів (квартал); 3) від 93-183 днів (півріччя); 4) від 184-365 днів (рік); 5) понад 365 днів. Перші чотири групи це – короткострокові депозити, остання ж довгострокові. В даний час простежується збільшення частки довгострокових вкладів як фізичних так і юридичних осіб, яка у 2001 році склала 0,24% від загальної кількості зобов'язань банків, а на 01.12.2004 року вона зросла майже удвічі і склала 0,41% від зобов'язань банків (див. таб. 3). Існує думка, що при високих темпах інфляції підприємства і населення здебільшого уникають строкових вкладів, зберігаючи кошти поза банками у вільноконвертованій валюті. У нашому ж випадку, прослідковується зворотня тенденція, що можна пояснити перш за все стабілізацією як національної економіки, так і у банківській системі загалом, індивідуальним підходом кожного банку до клієнта, що підвищує довіру особи до банку, застосування банками новітніх інформаційних технологій, які спрощують обслуговування клієнтів банку, дозволяють за допомогою мобільних телефонів або комп'ютерної мережі провести обслуговування фізичної особи, що дозволяє останнім заощадити час та прискорити процес розрахунків. Ще одним фактором який свідчить про підвищення довіри населення до банківських установ є збільшення середнього розміру вкладу (див. таб. 3).

Як свідчать дані, середній вклад по дев'яти найбільших банках в Україні становить 1907 грн., це доволі високий показник і він зумовлений на нашу думку створенням у 1999 році Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, який щороку відповідно до ситуації, яка складається у державі збільшує гарантовану суму

відшкодування, яка з 22.04.2004 року становить 3000 грн., що стимулює фізичних осіб зберігати кошти у банках [3].

Таблиця 3. Середній розмір вкладу по банках, кількість вкладників яких перевищує 100 тисяч, станом на 01.01.2004 року*

№	Назва банку	Вклади фізичних осіб		
		Кількість	Сума, грн.	Середній вклад, грн.
1.	Приватбанк	3 292 232	4 330 091 819	1 315
2.	Промінвестбанк	2 707 040	2 789 331 338	1 030
3.	“Аваль”	755 285	4 351 285 949	5 761
4.	Урсоцбанк	458 226	1 692 623 631	3 694
5.	“Надра”	397 372	948 783 875	2 388
6.	ПУМБ	320 740	417 435 326	1 301
7.	Правекс-банк	301 923	815 120 344	2 700
8.	Експрес-банк	201 363	127 848 483	635
9.	Укрсиббанк	148 887	891 337 455	5 987
10.	Усього	8 583	16 363 858 220	1 907

* Таблиця складена за матеріалами Фонду гарантування вкладів фізичних осіб

Також це є своєрідним інструментом зацікавлення населення зберігати кошти у національній валюті. Якщо порівнювати співвідношення вкладів у іноземній валюті та національній, то спостерігається збільшення частки вкладів у національній валюті.

Це пов'язано зокрема із процентними ставками закладами які у гривнях є вищі ніж в іноземній валюті (так наприклад середньозважені ставки в річному обчисленні за 2004 рік за депозитами у національній валюті склали 7,8%, а у іноземній валюті – 6,2%).

Щодо регіонального розподілу вкладів, то слід зазначити, що фізичні особи та суб'єкти господарювання у східних областях України надають перевагу зберігання коштів у національній валюті, хоча вклади у іноземній валюті відстають від попередніх на 2-3% (Донецька та Дніпропетровська область у національній валюті вклади склали – 11% та 13% від усіх вкладів по Україні, а у іноземній валюті відповідних областей – 10% та 9%) (див.рис.1 та рис.2). Хоча згідно із даними по м. Києву та області а також у Львівській області населення віддає перевагу вкладам у іноземній валюті, які на 2-3% більші за вклади у національній валюті [5].

Це зокрема свідчить, про те, що західні та центральні регіони надають перевагу зберігати кошти у іноземній валюті, яка користується попитом завдяки своїй стабільності та надійності в цей самий час отримуючи нижчі процентні доходи за вкладені кошти, тоді як вкладники східних та південних областей більше довіряють зберігання коштів у національній валюті при цьому отримуючи вищі доходи [5].

Отже, як показує аналіз досліджуваної проблеми на сьогоднішній день існує ряд проблем, які підривають довіру, як населення так і суб'єктів господарювання до банків.

Згідно із даними соціологічних досліджень нині вкладник обираючи банк надає перевагу порадам сусідів, ближніх людей, рекламі, а аж ніяк не фінансовому становищу банку, його місцю на ринку, здатності вчасно та в повному обсязі відповідати за своїми зобов'язаннями. Проте не можна говорити, що немає позитивних зрушень у даному питанні, тому що дослідження показують, що середній розмір вкладів щороку збільшується. Це можна пояснити з одного боку, як збільшення доходів громадян, а з другого боку – підвищенням довіри населення до банків, що ще є одним доказом ефективності та доцільності діяльності Фонду гарантування вкладів. Крім того те, що громадяни України надають перевагу вкладам у національній валюті, розмір яких у 1,7 рази більший ніж у іноземній валюті свідчить також і про підвищення довіри до національної валюти. [5]

Проте, не можна не відзначити ряд проблем, які все ще підривають довіру вкладників до банків:

1. Високі вимоги Національного банку України до банківських установ, які змушують банки знаходитись у жорстких конкурентних умовах;
2. некваліфіковане обслуговування банківськими працівниками фізичних та юридичних осіб, яке на сьогодні бажає бути кращим (кадрова підготовка банківських працівників);
3. недосконалість законодавства щодо врегулювання питання банківської таємниці, що не викликає довіри населення і не стимулює його ставати клієнтами банку;
4. прийняття і відтермінування дії нормативних актів щодо оподаткування відсотків закладами, яке може зумовити вилучення коштів вкладників. Ми вважаємо, що впровадження оподаткування відсотків закладами в Україні можна запропонувати тільки після того, як буде різко зменшена сума коштів, яка знаходиться на руках у населення. В даний час за оцінками експертів це понад 10 млрд.грн
5. Недостатнє поширення банківськими установами відкритої, прозорої та достовірної фінансової звітності про діяльність банку, призначеної для зовнішнього користувача, яке надасть змогу самому вкладнику робити вибір банківської установи порівнюючи їх фінансовий стан.

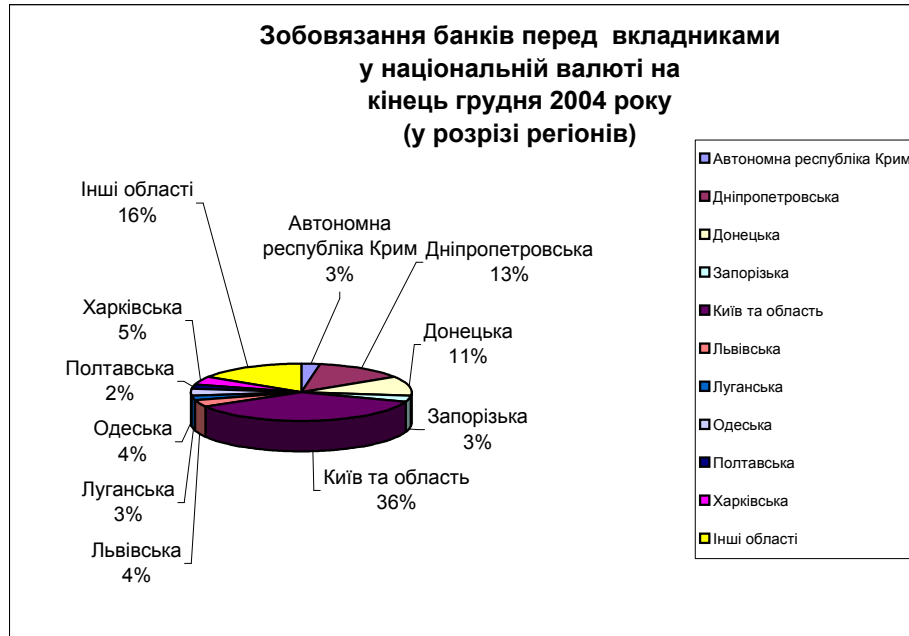

Рис.1. Зобов'язання банків перед вкладниками у національній валюті (у розрізі регіонів) [5]

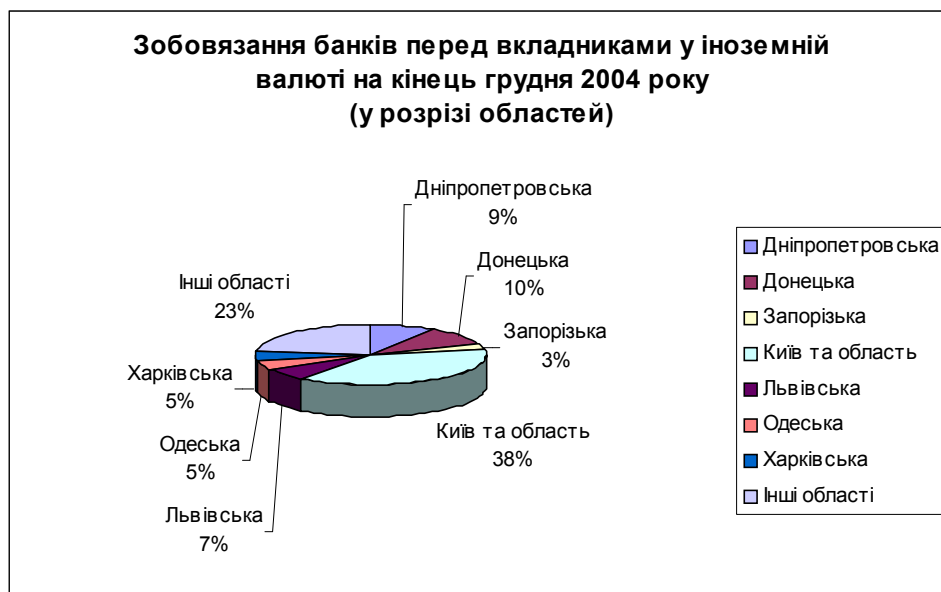

Рис.2. Зобов'язання банків перед вкладниками у іноземній валюті (у розрізі регіонів) [5]

Джерела та література

1. Основні показники діяльності банків України на 1 лютого 2004 року // Вісник НБУ. – 2004. – №3. – С.67
2. Основні показники діяльності банків України на 1 грудня 2004 року // Вісник НБУ. – 2005. – №1. – С.66
3. Ходачук О. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб // Фондовий ринок. – 2001. – №12.
4. Н.Кожель Основні тенденції у змін у структурі вкладів на українському депозитному ринку як свідчення зміцнення довіри до банків // Вісник НБУ. – 2004. – №11. – С.43.
5. Бюлетень Національного банку України. – 2005. – № 2.
6. Закон України “Про Національний банк України”, із змінами та доповненнями, внесеними Законами України від 03.02.2004 року №1416-IV.